

**Høgni Hoydal
Björt Samuelsen
løgtingsmenn**

Løgtingið

Løgtingsmál nr. 109/2019: Uppskot til samtyktar um at seta greið mál fyri landbúnaðin í Føroyum

Uppskot

til

Samtyktar

um at seta greið mál fyri landbúnaðin í Føroyum

Løgtingið heitir á landsstýrið um at fyrireika og leggja fram neyðug lógaruppskot, ið kunnu fremja hesi mál fyri føroyska landbúnaðin komandi 10 árin:

1. Um 1 ár verða allir tarvkálvar gøddir undir hóskandi djóraetiskum umstøðum og gagnnýttir
2. Um 3 ár er gongd sett á vinnur við øðrum fenaði enn neytum og seyði
3. Um 4 ár er øll føroysk landbúnaðarjörð lendisskrásett og dygdarmett – og við lóg er besta landbúnaðarjörðin vard og lögð av í eini samtyktari lendisætlan fyri landbúnaðin
4. Um 5 ár verða minst 25 ha av korni veltir í Føroyum
5. Um 5 ár verða minst 200 ha av grønmeti veltir í Føroyum (epli íroknað), harundir ber og kryddurtir – og minst helvtin av grønmetisnýtluni í Føroyum er føroysk framleiðsla
6. Um 5 ár er alt stráfóður føroyskt, og slóðað er fyri føroyskari framleiðslu av øðrum fóðri/tøðum til landbúnaðin
7. Um 10 ár eru 30-50 ha árliga veltir úr nýggjum, og nærum alt velt lendi verður sligið ella gagnnýtt til aðra landbúnaðarframleiðslu
8. Um 10 ár eru nýfløgur í fremstu fjós og útgerð til vinnuligan landbúnað framdar
9. Um 10 ár er seyðahaldið optimerað, t.e. áseyðatalið í høgnum um veturin er lækkað, meðan lambatalið fyri hvørja ær er munandi vaksið
10. Um 10 ár verður (nærum) allur parturin av seyðinum gagnnýttur (kjøt, avroð, skinn, ull)

11. Um 10 ár starvast undir tryggum arbeiðsumstøðum í minsta lagi 200 fólk við beinleiðis vinnuligari framleiðslu í føroyskum landbúnaði
12. Um 10 ár er útbúgving, gransking og ein vitanarvinna kring landbúnað og framleiðslu á høgum altjóða stigi bygd upp í Føroyum

Viðmerkingar

Landbúnaðurin í Føroyum hevur í mong ár fingið lítt politiska raðfesting. Ymsar broytingar hava verið gjørdar í lóggávuni um landsjørð seinastu 15 árin, men ongin yvirskipaður landbúnaðarpolitikkur hevur verið framdur, og ongi greið mál fyri landbúnaðin í Føroyum hava verið sett.

Seinastu árin hevur tó verið alt størri áhugi fyri at virða og virðisøkja okkara egna tilfeingi í landbúnaðinum, og fleiri ítøkilig átøk frá undangongufólki í landbúnaði, í ferðavinnuni og innan gastronomi, hava prógvað virðið og móguleikarnar í at menna okkara egnu staðbundnu dygdarvørur.

Altjóða rákið stuðlar undir hesa broyting, har m.a. heimsmáluni hjá ST um burðardyggja menning leggja dent á lokala framleiðslu, matvørutrygd, vistfrøðiliga hugsan, umhvørvisvernd og dygd, heldur enn hópframleiðsluna, nøgdarhugsanina og náttúruoyðingina í heimsins ídnaðarframleiðslu av matvørum.

Í knøpp trý ár hava fólk í landbúnaðinum, í ferðavinnuni, matstovuvinnuni, frá Føroya Náttúru- og umhvørvisverndarfelag, frá Búnaðarstovuni, Búnaðargrunninum og úfrá Fiskimálaráðnum, sum umsat landbúnaðinum, umframt onnur við innliti og áhuga, arbeitt við at seta ítøkilig mál fyri føroyska landbúnaðin.

Hetta byggir m.a. á tey tilmæli og tær frágreiðingar, ið tey hava lagt úr hondum.

Fleiri minni átøk eru eisini gjørd seinastu fýra árin, ið kunnu fremja máluni.

Endamálið við hesum uppskoti er, at Løgtingið kann viðgera og semjast um máluni fyri landbúnaðin, og at landsstýrið tískil við breiðari undirtøku kann leggja uppskot fram um størri átøk, ið kunnu fremja verulig átøk.

Endamálsorðing fyri føroyskan landbúnaðarpolitikk

Til tess at fremja miðvísan landbúnaðarpolitikk í Føroyum, er uttan iva skilabest at gera eina endamálsorðing, ið kann styðja undir tey ítøkiligu máluni, sum verða sett, og kann gerast grundarlagið undir teirri lóggávu, ið landsstýrið leggur fram.

Uppskotssetararnir mæla til, at landsstýrið hóskandi nýtir hesa endamálsorðing fyri føroyskan landbúnaðarpolitikk:

Landbúnaðarpolitikkurin skal tryggja og skapa grundarlag fyri, at landbúnaðurin í Føroyum:

- Er umhvørvisliga, vistfrøðiliga, sosialt, búskaparlaga og mentanarlaga burðardyggur,
- Er eitt vaksandi og týðandi íkast til samfelagsbúskapin, vinnumøguleikar, ferðavinnu, gastronomi og atgongd til dygdarvørur hjá øllum fólkinum í landinum,
- Kann skapa virðing fyri og virði úr øllum tilfeinginum í landbúnaði, og at alt tilfeingið verður gagnnýtt,

- Ger okkum sum tjóð í størsta mun sjálvveitandi við dygdarlandbúnaðarvørum, stuðlar undir matfullveldi í Føroyum og tryggjar kappingarføri fyri føroyskar dygdarvørur á heimamarknaði og til útflutnings
- Kann leggja lunnar undir undir spjadda búseting, lokalt virksemi, vinnu, inntøkur og trivnað kring landið
- Byggir á mest framkomnu vitan, gransking og tøkni, og byggir samstundis á bestu siðvenjur og royndir frá undanfarnum ættarliðum í at røkta landið úr fjøru til fjals,
- Skal skipa hóskandi javnvág millum landbúnað sum fulltíðarvinnu, partvísa vinnu og sum ítrív og íkast í gerandislív og húsarhald kring landið alt.

Hvat er framt seinastu árin?

Átøkini, ið eru framt seinastu fýra árin í landbúnaðarpolitikkinum, hava verið spjadd, og hava bygt á at seta nakað av fígging av til ávegis at røkka nøkur av ítøkiligum málunum, ið hetta uppskotið fevnir um:

- Búnaðarstovan fekk fígging til og hevur gjørt **frágreiðing um kappingarstöðuna** hjá føroyskum landbúnaðarvørum móttvegis influttum landbúnaðarvørum (Frágreiðingin kann lesast her: <http://bunadarstovan.fo/Default.aspx?ID=13805&Action=1&NewsId=6885&PID=31403>)
- **Stráfóðurstuðul** er settur beinleiðis á fíggingarlóg og víðkaður til at fevna um seyðabøndur (+ 4,5 mió. kr.).
- **Tarvkálvar** – stuðul hækkaður við + 500.000 kr. (25 kr. kg. til kálvakjøt).
- Afturbering av Mvg til **seyðakjøt** hækkað við 250.000 kr. til 1.95 mió. kr.
- **Grønmetisstuðul** settur til + 800.000 kr. – Áhugabólkurin ”Veltan” í Sandoyinni gingið undan og hevur fingið góð úrslit.
- **Ullamóttøka** skipað og fíggað við + 500.000 kr. (skal helst upp á 700.000 kr.)
- Játtan til at **basa seyðasjúku** (ridluskríða) + 600.000 kr.
- Búnaðargrunnurin sett stuðul upp úr 10,00 kr. m², til 12,00 kr. m² fyri **velting** og opnar veitir og 15,00 kr. m² fyri afturlatnar veitir og vil skipa veltingartoymi saman við Búnaðarstovuni.
- **Skráseting av lendi** og nýtslu av veltum lendi er framt á Búnaðarstovuni.
- **Landbúnaðarskeið** – fígging sett av til at hava skeið hvørt ár.
- **Biogass-verkið** sett í verk frá Bakkafrosti í samstarvi við aðrar partar.
- Stuðul til **serføroysk húsdjór** hækkaður.
- **Háskúlin í Sandoy** byrjaður og játtan sett av á fíggingarlóg.

Hvussu nógv framleiða vit sjálv í Føroyum av ymiskum landbúnaðarvørum?

Hagtølini fyri føroyskan landbúnað og føroyska framleiðslu eru ikki nóg dygg. Niðanfyri verður tikið samanum tey tøl og metingar, ið eru tøk (tøl frá 2017):

Mjólkarframleiðsla og mjólkarúrdráttir:

- Føroysk framleiðsla: 7 mió. litrar – søla 100 mió. kr.
- Innflutningur: 50 mió. kr. – harav 40 mió. kr. ostur og ostavørur

Seyðakjöt:

- flettir 60-70.000 seyðir árliga – virði 100 mió. kr.
- Innflutningur: 20 mió. kr.
- Á leið 80% sjálvveitandi

Neytakjöt:

- Føroysk framleiðsla: uml. 70 tons – minni enn 10%.
- Innflutt neytakjöt fyri 40 mió. kr.

Epli:

- Føroysk framleiðsla uml. 600 tons
- Innflutningur: 2.200 tons fyri 13,5 mió. kr.
- 20% í nøgd – 25% í virði

Røtur, frukt, grønmeti:

- Føroysk framleiðsla: Ongi neyv tøl – nakað vaksandi
- Innflutningur: 80 mió. kr. árliga

Ull:

- 30% av ullini kom til høldar í 2018 og varð seld

Egg og fuglur:

- Føroysk framleiðsla: Ongi neyv tøl
- Innflutningur: 25 mió.

Fóður/stráfóður:

- Fyribils tøl fyri slignan bø: 60% ósligið, harav 25%, ið er egnað til stórri maskinamboð
- Fóðurinnflutningur: uml. 30-35%

Nærri lýsing av kanninum og tilmælum

Í sambandi við arbeiðið hjá undanfarna landsstýri við landbúnaðarpolitikki, varð gjørd ein samlað frágreiðing í Fiskimálaráðnum, frágreiðing, ið nærri lýsir ymsu máluni og tilmæli frá fólki við innliti.

Niðanfyri verða høvuðspartarnir beinleiðis endurgivnir (kelda: Fiskimálaráðið 2019):

Føroysk framleiðsla og føroyskur marknaðarpartur

Størsta nøggin av framleiðslum innan føroyska landbúnaðin er mjólk og mjólkurúrdráttir, seyða- og neytakjót.

Mjólk og framleiðsla av mjólkurúrdráttum

Skipanin innan framleiðslu av mjólkurúrdráttum, sum vit kenna hana í dag, var ment í 1980-unum við grundfesti í L/F Mjólkavirki Búnaðarmanna (MBM) og atknýttum gørðum.

Garðarnir fremja veitingartrygd til mjólkavirkið móttvegis skyldu at keypa ta mjólk, ið garðarnir framleiða. Til tess at tryggja støðugt samsvar millum framleiðslu og keyp, hevur lutafelagið sett í verk eina kvotuskipan í 1993. Framleiðslan innan hesa skipan hevur verið støðug seinastu árin upp á umleið 7,00 mió. litrar um árið. Mitt í 80-árunum var framleiðslan umleið 4,5 mió. litrar árliga.

Talið av atknýttum gørðum, tað merkir veitarum til MBM, er støðugt fallið síðani lutafelagið byrjaði. Í dag er talið á veitarum 25, samanborið við fleirfaldað hægri tal í byrjanini. Sambært Hagstovu Føroya var talið av gørðum 95 í 1995.

Framleiðslan í dag í litrum er tann sama sum undanfarin ár, tí færri garðarnir eru vorðnir størri. Henda gongd er framd við keypi og solum av kvotum, ið MBM sjálvstendur fyri og samanleggingum av gørðum.

Í dag hevur MBM ein marknaðarpart á føroyska marknaðinum, ið leysliga roknað er umleið tveir triðingar. Sambært roknskapi felagsins var sölun av mjólkurúrdráttum smáar 100 mió. kr. í 2017. Innflutningurin av mjólkurúrdráttum var í 2017 smáar 50 mió. kr., harav smáar 40 mió. kr. eru ostur og ostavørur.

Føroyski marknaðarparturin av vanligari mjólk verður harvið munandi hægri enn tveir triðingar, helst runt roknað um 90%, tí føroyska mjólkkin umboðar so at siga allan marknaðin í Føroyum.

Lutfalsliga stórir partur av innfluttu mjólkurúrdráttunum eru ostur og ostavørur. Hesin vørubólkur verður bert framleiddur í Føroyum í sera avmarkaðan mun. Føroyski marknaðarparturin av hesum vørubólki er sera avmarkaður, helst væl lægri enn 5%.

Mjólk og aðrir úrdráttir

Av øðrum føroyskum úrdráttum eru serstakt rómi, jogurt, hvíti og kakao sjónligir á føroyska marknaðinum. Lutafelagið MBM stendur fyri framleiðsluni av hesum vørum, og føroysku garðarnir standa fyri veitingini av rávøru.

Umframt nevndu úrdráttir framleiðir lutafelagið føroyskt smør og eitt slag av egnum osti. Ymsar royndir og átøk eru framd innan framleiðslu av osti uttan fyri lutafelagið. Í 2018 er fráboðan latin um “Múlaostin”, ið er framleiddur í føroyska veðurlagnum og verður marknaðarførdur sum staðbundin serstøk dygdarvøra.

Kjót og framleiðsla av seyða- og neytakjoti

Tað er torført at siga ítøkiliga, hvussu nógv seyðakjót verður framleitt í Føroyum, tí nágreinilig hagtøl eru ikki tøk. Serkøn, so sum umboð fyri Búnaðargrunnin, meta tó, at umleið 60.000 seyðir verða flettir árliga. Aðrar keldur, eitt nú heimasíðan “Heimabeiti”,

metir, at talið er 70.000. Í somu keldu verður víst til formliga skráseting av seyði, ið staðfestir, at áseyðatalið í Føroyum er umleið 70.000. Royndarstøðin kann vísa á kanningar, ið staðfesta 1,2 lamb fyri áseyðin. Hóast slík kanning ikki er umboðandi fyri alt landið, so er møguligt, at hægri talið fyri fletting er tað rættara.

Sambært Hagstovu Føroya var virðið av innfluttum seyðakjoti og vørum úr seyðakjoti góðar 20 mió. kr. og harvið umleið ella góð 20% av samlaðu nýtisluni. Nøgdin aftan fyri innflutningin er tó hægri enn lutfallið í krónum. Útlenska kjotið verður ofta selt fyri ein lægri prís fyri kilo enn tað føroyska, og harnæst verða limir av seyði vanligi innfluttir, so sum tjógv, bøgir og ryggir. Tí kann ein siga, at føroyski marknaðarparturin – roknaður í kilo ella krovum – ikki er 80%, men væl lægri enn tað.

Framleiðslan av føroyskum neytakjoti er sera avmarkað, tí framleiðslan í øllum teimum stórru fjósunum er grundað á mjólkframleiðslu burturav. Framleiðslan av kjoti úr vaksnum neyti er tí bert avmarkað til mjólkneyt, ið verða tikin úr framleiðsluni. Tað kann vera torført at meta um, hvussu stór hendan framleiðslan er, men umboð fyri vinnu og gransking hava nevnt, at umleið fjórða-fimta hvørt neyt verður tikið úr framleiðsluni árliga og samsvarandi sett við. Við hesi fyritleyting verður árliga talið, ið flett verður, góð 200 neyt á eina vekt upp á 300-400 kilo stykki. Føroyska kjøtframleiðslan úr vaksnum neyti verður harvið umleið 70 tons árliga. Prísurin fyri kilo kann setast til kr. 50. Harvið verður samlaða framleiðslan fyri árið um 3,5 mió. kr. árliga.

Gagnnýtslan av kálvakjoti er sera avmarkað, og ongin inntøka ella framleiðsluvirði er skrásett. Mett verður ikki, at sølan av kálvakjoti ávirkar tølini fyri framleiðsluvirðið stórvegis.

Sambært Hagstovu Føroya var innflutningurin av neytakjoti ella úrdráttum úr neytakjoti umleið 40 mió. kr. í 2017. Harvið kann sigast, at føroyski marknaðarparturin av neytakjoti er lægri enn 10% og kanska nærri 5%.

Epli, røtur, frukt og grønmeti

Eins og fyri føroyska kjøtframleiðslu er torført at talfesta, hvussu stór føroyska framleiðslan er innan hendan vørubólkin. Greið hagatøl eru ikki tøk.

Umboð fyri Búnaðarstovuna hava tó gjørt eina meting um framleiðslu av eplum í Føroyum og leysliga staðfest, at árliga framleiðslan seinastu árin hevur verið um 600 tons. Sambært Hagstovu Føroya var innflutningurin av eplum umleið 2.200 tons í 2017 fyri eitt virði upp á 13,5 mió. kr. Sambært hesi uppgerð er føroyski marknaðarparturin góð 20% av nøgdini. Mett verður, at føroyski marknaðarparturin – roknað í prisi – helst er hægri, tí fyri føroyska brúkaran verða tey føroysku eplini metta sum staðbundin dygdarvøra, ið mangan er á hægri góðskustigi enn tann innflutta vøran. Við grundarlagi í hesi meting, kann ein leysliga staðfesta, at føroyski marknaðarparturin í virði kann vera um 25% samsvarandi við umleið 4,5 mió. kr. árliga.

Nøgdin av aðrari vøru innan hendan bólkin er munandi minni enn framleiðslan av eplum, tó at nakað verður framleitt. Sambært umboðum fyri vinnuna, so sum áhugafelagið “Veltan”, er føroysk framleiðsla støðug við ymsum sløgum av káli, rabarbum og gularót.

Samlaði innflutningurin innan vørubólkin “røtur, frukt, grønmeti og nøtir” (epli ikki íroknað) var góðar 80 mió. kr. í 2017. Sum prosentlutur av hesum tali er føroyski marknaðarparturin sera avmarkaður, hóast ítøkilig átøk verða tikin innan vørubólkin grønmeti og røtur.

Fuglur og egg

Framleiðslan av matvørum úr fugli, ið kann setast í samband við landbúnað í Føroyum, er ikki skrásett, hvørki í nøgd ella virði.

Føroysk høsnaregg eru tøk í ávísnum nøgdum í smásølu, eins og føroysk gás í samband við høgtíð. Somuleiðis kann føroysk dunna fáast til keyps, tó í sera avmarkaðan mun.

Royndir hava verið gjørdar innan vinnuliga framleiðslu av høsnareggum, men í dag er ongin slík framleiðsla virkin. Somuleiðis eru einstakar vinnuligar royndir gjørdar innan framleiðslu av dunnu, sum tó steðgaðu.

Innflutningurin av eggum og vørum virkaðar úr egg, var umleið 12,5 mió. kr. í 2017. Innflutningurin av fugli og vørum, beinleiðis framleiddar úr fugli sum rávøra, var góðar 12,0 mió. kr. í 2017.

Ít er at meta um, hvussu stórir føroyski marknaðarparturin er innan hendan vørubólkin. Tó kann sigast, at parturin er sera lítil, tí ongin vinnulig ella miðsavnað føroysk framleiðsla er í Føroyum innan hesar vørubólkar. Føroyski marknaðarparturin er tí sera avmarkaður.

Slag av búskapi

Eitt eyðkenni fyri føroyskan landbúnað er, at bert ein avmarkaður partur av virkseminum kann lýsast sum “vinnuligur landbúnaður”.

Hugtakið “vinnuligur landbúnaður” verður í hesum høpi lýst sum virksemin, ið fær rávøru til vega til søluendamál og/ella framleiðir vøru og tænastr beinleiðis til handilsligt endamál. Mjólkarframleiðslan kann lýsast sum vinnuligur landbúnaður, eins og partur av seyðahaldi og framleiðsla av grønmeti og rótum.

Tó skal sigast, at seyðahald og framleiðslan av grønmeti/rótum sjáldan kann lýsast sum sjálvstøðugt vinnuligt virksemin. Í flestu førum er hetta at meta sum “ískoytisvirksemin” til annað virksemin. Sum dømi kann nevast, at flestu av mjólkarbóndunum hava seyðahald sum ískoytisvinnu til mjólkarframleiðsluna.

Búskaparligi parturin - av serstakliga seyðahaldi - kann lýsast sum “húsarhalds-“ ella “býtisbúskapur” (naturaliu- ella innløgubúskapur).

Hóast lutfalsligur stórir partur av virkseminum innan landbúnaðin kann lýsast innan nevndu greinar, tað merkir býtis- og húsarhaldsbúskapur, so hevur virksemin fíggjarligan týðning innan mong húsarhald. Víst varð á - innleiðandi - at virðið á føroyska seyðakjötinum kann verða um 70-80 mió. kr. árliga. Lutfalsliga stórir partur av hesum virksemin er ikki vinnuligur landbúnaður. Afturat hesum kunnu leggjast úrdráttir innan bólkarnar, ið nevndir eru frammanfyri, tað merkir neytakjöt, fuglur/egg og grønmeti/røtur.

Ein arbeidsbólkur, ið hevur latið tilfar til Fiskimálaráðið um útbúgving og gransking við meira, lýsir landbúnaðin millum annað við atliti at búskapi. Bólkurin skrivur millum annað, at hóast landbúnaðurin ikki fyllir nógv í almennu tølunum í føroyska búskapinum, so fyllir hann nógv í húsarhaldinum, tí tað eru sera nógv fólk í Føroyum, sum á ymiskan hátt eru knýtt at landbúnaðinum, serliga seyðahaldi. Umleið 25 familjur eru knýttar at neytahaldi, og leysliga mett kunnu vit siga, at minst 6.000 familjur í Føroyum eisini eru knýttar at seyðahaldi; 370

festarar, 1.000 traðir og eini 5.000 ognarar. Tilsamans eru tó bert eini 30-40 fólk, sum hava landbúnað sum fulltíðar vinnu – allir mjólkjarframleiðarar og nakrir fáir seyðabøndur.

Avbjóðingar

1. Ein avbjóðing innan sjálva mjólkjarframleiðsluna er, at fleiri av fjósunum eru gomul og niðurslitin. Av teimum umleið 25 fjósunum, ið veita mjólk til MBM, kunnu - sambært meting frá MBM - umleið 5 javnmetast sum nýmótans og samsvarandi framtíðar krøvum til djóravælfærið og hóskandi arbeiðsumstøður. Tí verður neyðugt at seta ferð á bygging av leysgongufjósum, ið kunnu loysa verandi básafjós av, samstundis sum pláss verður fyri at skipa fleiri fjós í størri eindir. Høvuðsendamálið við slíkari nýgerð er framhaldandi veitingartrygd av føroyskari mjólk, at vinnan gerst tíðarhóskandi, eins og at stimbrað verður undir móguleikan fyri tilgongd av ungum fólk. Í hesum sambandi skal nevast, at vinnuumboð mangan føra fram, at meðalaldurin á fólk í vinnuni er lutfalsliga høgur.
2. Innan somu yrkisgrein, mjólkjarframleiðsla, er sjálvveitan av føroyskum fódri ein stór avbjóðing. Búnaðarstovan hevur víst á, at vinnan er sjálvveitandi við eini nøgd, ið samsvarar við 65% av árliga tørvinum. 35% av fódurnýtluni verður tí grundað á innflutt fódur, ið kann sveiggja nógv í prísi og harvið seta serstøk fíggarlig krøv til vinnuna eins og veitingartrygd.
3. Onnur stór avbjóðing innan neytahaldið er at gagnnýta kjøtið betur. Her verður serstakliga hugsað um kálvakjøtið. Umboð fyri vinnuna hava staðfest, at heili 400 tarvkálvar verða burturbeindir hvørt ár, heldur enn at verða gøddir og brúktir sum støðugt grundarlag undir framleiðslu av kjøti.
4. Innan framleiðslu av grønmeti er avbjóðingin at fáa føroyska framleiðslu í fasta legu við støðugari framleiðslu. Í tilfari frá Hagstovu Føroya kann staðfestast, at innflutningurin av grønmeti økist. Tí eru átøk innan menning av føroyskari framleiðslu sjálvsøgd stig at taka, og málið skal vera at seta gongd á vinnu við øðrum fenaði enn neytum og seyði.

Móguleikar at troyta

1. Viðvíkjandi mjólkjarfjósum hava umboð fyri Búnaðargrunnin kunnað um, at eitt leysgongufjós til 60-65 neyt kann byggjast fyri 15-20 mió. kr. Verandi gongd við lækkandi tali av veitarum til MBM heldur helst fram komandi árin, og tí kundi ein ætlan upp á bygging av til dømis 10 fjósum verið eitt mál, ið setast skal.
2. Fíggingin av slíkum fjósum kann skipast sum lutvís fígging úr Búnaðargrunninum og lutvíst úr øðrum fíggingarstovnum. Fíggingin úr Búnaðargrunninum skal í størri mun skipast sum váðafús fígging innan regluna sum rentu- og avdráttarfrítt lán.
3. Innan framleiðslu av føroyskum fódri skal størri áherðsla leggjast á at velja og røkja verandi lendi og ikki minst at velja burtur úr nýggjum.
4. Ein skipað ætlan skal leggjast fyri framleiðslu av føroyskum neytakjøti við serstakari áherðslu á framleiðslu av kálvakjøti. Ein móguleiki at troyta er, at løgd verður ein ætlan at byggja 4 – 8 fjós til endamálið ella taka í brúk sama tal av fjósum, sum ikki longur verða nýtt til mjólkneyt.

Viðvíkjandi framleiðslu innan grønmeti skulu átøk fremjast innan 2 høvuðsøki: Í fyrsta lagi, at dagføring verður gjørd innan ítøkilig áherðsluøki á Royndarstöðini. Í øðrum lagi fylgir myndugleikin neyvt við teimum átøkum, ið framd eru á vinnuøkinum, ið beinleiðis stimbra

og menna framleiðslu av grønmeti í Føroyum. Ítøkiliga verður hugsað um áhugafelag, ið hevur samskipað framleiðslu, menning og sølu av øllum grønmeti hjá fleiri bóndum og stigtakarum. Annað dømi eru vinnurekandi, ið hava tikið ítøkilig stig til framleiðslu av nýggjum vørum, so sum osti og berum. Møguleikarnir, ið troystast kunnu, verða nærri viðgjørdir undir partinum um Búnaðargrunnin.

Brúkkskylda, lendi og lendisætlan og at velja upp úr nýggjum

Skipan av lendi, røkt av lendi og gagnnýtsla av lendi eru sera týðandi virkisøki innan landbúnaðin.

Lendið verður í høvuðsheitum brúkt til hesi endamál: hagalendi til seyð og onnur djór, velt lendi til fóðurframleiðslu og traðir til ymisk endamál.

Í sambandi við nýtslu av lendi til fóðurframleiðslu, hevur Búnaðarstovan latið gera kanning undir tekniska heitinum “GIS (*geometric information system*)”.

Kanningin er ein ítøkilig lýsing av veltum lendi í Føroyum. Harnæst lýsir kanningin lendið við grundarlagi í, hvussu lendið kann sláast. Lendið verður býtt upp í trýggjar bólkar; 1) maskinbøur, 2) lendi til smærri sláimaskinur og 3) lendi til hondamboð (líggi).

Nevnda kanning er í gerð og ikki er komið á mál viðvíkjandi úrslitum fyri allar Føroyar. Tó eru trý øki avgreidd; Vágar/Mykines, Norðoyggjar og Sandoy.

Samandrátturin av kanningini er hesin:

VÁGAR	Sligið m2	Ósligið m2	Í alt m2	Sligið %	Ósligið %	Í alt %
Hond (líggi)	7.357	95.554	102.911	7	93	100
Smá amboð	839.830	1.521.707	2.361.537	36	64	100
Stór amboð	668.237	151.092	819.329	82	18	100
Ikki ásett	15.260	5.602	20.862	73	27	100
	1.530.684	1.773.955	3.304.639	46	54	100

SANDOY	Sligið m2	Ósligið m2	Í alt m2	Sligið %	Ósligið %	Í alt %
Hond (líggi)	0	265.866	265.866	0	100	100
Smá amboð	608.457	1.889.647	2.498.104	24	76	100
Stór amboð	975.707	142.616	1.118.323	87	13	100
Ikki ásett	10.887	52.108	62.995	17	83	100
	1.595.051	2.350.237	3.945.288	40	60	100

NORÐOY.	Sligið m2	Ósligið m2	Í alt m2	Sligið %	Ósligið %	Í alt %
Hond (líggi)	83	296.010	296.093	0	100	100
Smá amboð	652.754	1.703.742	2.356.496	28	72	100
Stór amboð	528.686	284.947	813.633	65	35	100
Ikki ásett	42.986	18.877	61.863	69	31	100
	1.224.509	2.303.576	3.528.085	35	65	100

Øll 3 økini	Sligið m2	Ósligið m2	Í alt m2	Sligið %	Ósligið %	Í alt %
	4.350.244	6.427.768	10.778.012	40	60	100

Innanhýsis býtið millum slag av lendi fyri øll økini er hetta:

	Lendi m2	Prosent
Hond (líggi)	664.870	6
Smá amboð	7.216.137	67
Stór amboð	2.751.285	26
Ikki ásett	145.720	1
	10.778.012	100

Samanumtikið vísa talvurnar, at umleið 435 hektarar, umleið 40%, av lendi er sligið av tilsamans umleið 1.078 hektarum.

Av lendi, ið beinleiðis er lagað til størri amboð, eru smá 80% sligin, 217 hektarar í mun til 275.

Av lendi, ið kann sláast við smærri amboðum, eru smá 30% sligin, 210 hektarar í mun til 722. Havast skal í huga, at lendi, ið kann sláast við smærri amboðum, umboðar tann størsta partin av øllum lendinum, runt roknað 67%.

Lendi, ið bert kann sláast við líggja, verður so at siga ikki sligið. Hesin bólkurin av lendi umboðar tó bert umleið 6% av øllum lendinum og munar harvið ikki so nógv samlað. Kanningin fevnir ikki um allar Føroyar, men landafrøðiligu økini í kanningini eru so mikið stór, at tey í lutfalli eru væl umboðandi fyri allar Føroyar.

Fyri nøkrum árum síðani gjørði Búnaðarstovan eina lýsing av fóðurframleiðsluni í Føroyum í mun til føroyska tørvin. Komi varð til ta niðurstøðu, at framleidda nøgdin í Føroyum javnvigar við umleið 65% av samlaða tørvinum. Ikki mettaði tørvurin verður nøktaður av innfluttum fóðri.

Avbjóðingar

1. Velta lendið í Føroyum verður ikki gagnnýtt samsvarandi móguleikunum. Tørvurin á innfluttum fóðri er lutfalsliga stórur. Tørvur er á størri lendi, ið beinleiðis er velt til fóðurframleiðslu. Lendið skal røkjast og sláast við størri maskinamboðum.
2. Tørvur er á einari yvirskipaðari lendisætlan fyri landbúnaðin eins og skipan, sum í fullan mun er samskipað við aðrar vinnugreinar og annað virksema. Lendisætlanin má samskipast við aðrar vinnur, onnur áhugamál og ikki minst innan náttúruvísing í síni heild.

Móguleikar at troyta

1. Verandi lendi í Føroyum skal røkjast betur enn áður, soleiðis at dygdin á verandi lendi altíð er fullgóð og tryggjar størstu úrtøku. Harnæst verður ferð sett á arbeiðið at velta burtur úr nýggjum. Á tann hátt verður tørvurin á innfluttum fóðri minni, samstundis sum móguleikarnir fyri burðardyggum staðbundnum vøkstri gerast størri.

Móguleikin kann troytast á tann hátt, at Royndarstøðin á Búnaðarstovuni fær eina bundna ætlan at fremja í verki, ið er at velta burtur úr nýggjum og fremja dagfórda røkt á verandi lendi. Ætlanin verður framd við tí fyritleygt, at tørvurin á fóðri er veruligur og varandi, samstundis sum framleiðslan verður burðardygg og tryggjar fóður í hægstu dygd.

Royndarstøðini verður álagt – tøkniliga og reint fakliga – at greina allar spurningar viðvíkjandi slíkari ætlan, eisini spurningar um skipan av sjálvum lendinum, soleiðis at nývelting veruliga verður framd á lendi, ið frá byrjan er skipað til endamálið; nevniliga at velta burtur úr nýggjum til varandi og burðardygg fóðurframleiðslu.

Bygnaðarlíga kann Roynðarstöðin, ið er deild á Búnaðarstovuni, ikki lyfta slíkari verkætlan einsamøll. Tí skal stovnurin – júst í hesum arbeiði og bert hesum – víðkast við einum “*veltingartoymi*”, sum hevur framkomnan útbúnað tøkkan júst til endamálið, tað merkir at velta burtur úr nýggjum og røkja verandi lendi. Veltingartoymið kann mannast við 3-4 maskinførarum, ið hava góðar og dagfórðar royndir innan verkliga (praktiska) partin av arbeiðinum.

Arbeiðið í síni heild kann skipast eftir vanligum verkætlanarleisti, soleiðis at sjálf leiðslan fyri arbeiðinum verður mannað við fólki av Roynðarstöðini, ið setir karmarnar fyri arbeiðinum, ið skal lýsast sum ein *lendis- og veltiætlan*. Serkunnleiki innan velting finst eisini innan starvsfólkahópin á Búnaðargrunninum, sum eisini kann gerast partur av hesi ætlan. Leiðslan skal tryggja, at lendis- og veltiætlanin veruliga fremur endamálið, ið er, at vinnan gerst sjálfveitandi við dygdarfóðri innan nøkur ár.

Tað er av sera stórum týðningi, at bóndin á staðnum, tað merkir brúkarin av lendum, luttekur í ætlanini frá fyrsta degi. Fleiri bøndur í Føroyum hava tørv á nýveltum lendi, ella at lendi teirra verður røkt og dagfórt. Ætlanin byggir á ta hugsjón, at bóndin á staðnum luttekur virkið í samband við, hvussu arbeiðið verður skipað og ment. Veltingartoymið stendur bóndanum til taks undir leiðslu av Roynðarstöðini. Á tann hátt verður tryggt, at arbeiðið kann fremjast innan eitt stutt tíðarskeið, samstundis sum trygd verður veitt fyri, at góðskan í arbeiðinum er á hægsta stigi.

Ein týðandi spurningur innan fóðurframleiðslu er eisini *skipan av lendi*. Umboð fyri vinnuna hava borið fram, at bøndur, sum eru í vinnuni, ikki hava nøktandi atgongd til lendi, ið ikki verður nýtt. Ónýtt lendið, kann hoyra til festi, ið ikki hava somu framleiðslu sum áður, tó at festarin ikki ynskir at lata rættindini frá sær.

2. Verandi lóg og kunngerð um landsjørð hava orðingar um, at Búnaðarstovan sjálf kann taka upp mál at leiga lendi til fóðurframleiðslu. Í kunngerðini um umsiting av landsjørð við meira er beinleiðis staðfest, at: *tá festari leigar lendi út, skal leigusáttmáli gerast, sum ásetir treytir um m.a. áramál, hegnskyldu, brúksendamál og leigugjald. Búnaðarstovan skal góðkenna leigusáttmálan*. Harnæst er eisini ásett, at: *Um staðfestast kann, at festari ikki er sinnaður at leiga lendi út til fóðurframleiðslu, og um staðfestast kann, at festarin ikki hevur tørv á lendum til egna fóðurframleiðslu, kann Búnaðarstovan gera sáttmála við umsøkjara um leigu av lendi til fóðurframleiðslu*.

Í næstum skal spurningurin viðgerast ítøkiliga, hvørt hesar orðingar eru nóg greiðar, ella um myndugleikin – tað merkir Búnaðarstovan - brúkar heimildina í nóg stóran mun, nevnliga at fremja nýggj leigumál til fóðurframleiðslu. Sum sagt, so hava umboð fyri vinnuna borið fram sjónarmið um, at teir virknu bøndurnir ikki hava nøktandi atgongd til slóttulendi, ið ikki verður nýtt.

Yvirlitið yvir lendi, ið er ósligið, stuðlar undir, at hetta sjónarmiðið helst er rætt - í øllum førum í ávísan mun. Harnæst setir sama yvirlit helst eisini spurningin, hvørt myndugleikin ikki eigur at kanna móguleikan at brúka heimildina meira, um at leiga lendi út til umsøkjarar, ið veruliga brúka lendið til fóðurframleiðslu. Um neyðugt er við lógarbroyting, sum tryggjar, at virknir bøndur fáa betri atgongd til ónýtt lendi, so skal slík lógarbroyting fremjast.

3. Møguleikarnir viðvíkjandi lendisætlan kunnu ikki greinast og troytast á fullgóðan hátt uttan at greina og fremja niðurstøður í spurninginum um eina lendisætlan fyri *alt landið*.

Búnaðarstovan hevur viðgjørt málið leysliga um dømi um øki í landinum, sum av náttúrunnar hond eru stór og góð øki til velting og dyrking. Myndugleikin og stovnur fara at fylgja hesi ætlan upp, soleiðis at nøkur øki, ið yvirskipaðari lendisætlan, verða lýst at vera landbúnaðarøki burturav við serstakari áherðslu á velting og fóðurframleiðslu. Ikki er neyðugt, at øki liggja tætt fjósum, tí vinnan hevur tikið í brúk goymslu í rulluballum, ið kunnu flytast til fjósini fyri rímiliga lágan kostnað.

4. Eitt týðandi stig viðvíkjandi góðari lendisnýtslu er tikið fyri kortum. Alivinnan og landbúnaðarvinnan eru gingnar inn í samstarv um at brúka burturkast frá alivinnuni og tøð frá landbúnaðinum til biogass og góðska tøð. Tað lívrunna burturkastið skal viðgerast á biogassverki og framleiðast til góðskað tøð. Avgassað tøð hava munandi betur taðingarevni enn vanlig tøð. Nýtslan av betri tøðum við høgari góðsku gevur betri góðsku av stráfóðri. Ætlanin er somuleiðis sera týðandi liður innan framleiðslu av grønnari orku í síni heild.

Myndugleikin fylgir hesi ætlan neyvt og stimbrar undir, at ætlanin verður framd í verki og á tann tryggjar framburð innan lendisnýtslu í landbúnaðinum.

Royndir, gransking og útbúgving

Royndir og gransking

Vinnuligar royndir og gransking skulu fremjast innan ymisk øki:

Búnaðarstovan/Búnaðargrunnurin, Mjólkarvirki Búnaðarmanna (MBM) og privatir ella samtøk millum privatar.

Búnaðarstovan er skipað í ein part, ið nevnist *jarðarfyrising* og annar partur, sum nevnist *landbúnaðarroyndir & ráðgeving*.

Innan hesa skipan, royndir & ráðgeving, ger Búnaðarstovan royndir og veitir ráð um landbúnað við tí endamáli at menna føroyska landbúnaðarframleiðslu. Miðað verður ímóti at ráðgeva innan allar geirar í landbúnaðinum. Ráðgevingin er grundað á bæði egnar royndir og vitan, sum stovnurin fær aðrastaðni.

Ein týðandi tátur hjá Búnaðarstovuni er at skipa fyri skeiðsvirksemi innan landbúnað. Á stovninum virka tveir landbúnaðarráðgevar umframt onnur starvsfólk við royndum í landbúnaði.

Stovnurin fremur royndir og letur frágreiðingar úr hendi innan økini seyðahald, bø og lendi, epli og onnur grøði, verkætlanir og royndir.

MBM er skipað við fólki innan marknaðarføring, tekniska leiðslu og laboratorii. Virkið hevur harumframt landbúnaðarráðgevar í starvi. MBM hevur ment eitt breitt fjølbroytni av mjólkarúrdráttum, har framleiðsla av osti er eitt av nýggjastu átøkunum. Virkið umsitir skipanina “neytaeftirlitið”, ið er skipan, sum hevur til endamáls at staðfesta ítøkiliga – við royndum – hvørja dygd mjólkin frá veitarum hevur, eins og hvussu framleidni hjá ymsu fjósunum er, eitt nú framleidni, ið kann sporast til tað einstaka neytið. MBM stendur somuleiðis

fyrir og samskipar arbeiðið innan ísáðing av neytum. Samskipan og eftirlit av hesum arbeiði er sera týðandi innan aling, gransking og royndir við tí endamáli at tryggja, at kríatúr og framleiðsla eru av hægstu dygd.

Innan økið “samtøk millum privatar” er VELTAN eitt áhugavert dømi. Veltan er áhugafelag í Sandoyinni fyrri øll, sum hava áhuga fyrri velting og landbúnaði. Bøndur, óðalsfólk og urtagarðsfólk eru limir. Áhugafelagið arbeiðir innan felags sølu og marknaðarføring fyrri limirnar, eins og royndir innan ymsar framleiðsluhættir og amboð. Málið er eisini at økja um vitan innan grønmoti og velting. Í 2016 og 2017 hevur áhugafelagið gjørt eina støðulýsing av teimum royndum, ið gjørdar eru, eitt nú innan epli, gularøtur, fleiri sløg av káli, rótum, ertrum og leyki.

Útbúgving

Seinastu árin hevur verið skipað fyrri yrkisskeiði innan landbúnað. Tey eru partur av frítíðarundirvísingini og eru skipað sambært reglugerð um yrkisútbúgving í landbúnaði. Seinru árin er partur um íverksetan lagdur afturat skeiðinum.

Skipanin innan yrkisskeiðið er beinleiðis viðkomandi fyrri festiskifti, tí festarar hava rætt at avhenda festibrøvini, tó til persónar, sum lúka krøv um jarðarbrúkskunnleika. Hetta merkir millum annað, at tilstundandi festarar skulu kunna vísa á eitt yrkisskeið.

Í 2018/19 verða skeið hildin. Seinast skeið vóru hildin fyrri hetta var í 2016, tá 41 næmingar fullførdu skeiðið. Skeiðið fevndi um 240 tímar. Lærugreinarnar fevndu um: lívfrøði og náttúru, plantur, búskap, húsdjór, tøkni, øðrvísi landbúnað og eina verkætlan.

Føroyska yrkisskeiðið er í fyrstu atløgu tilætlað festarum, ið bert hava seyðahald. Festarar, ið hava mjólkjarframleiðslu, mugu taka útbúgving á landbúnaðarskúla í grannalondunum. Minsta kravið er hált ára skúli/skeið.

Umframt skeiðið á Búnaðarstovuni bjóðar Fróðskaparsetur Føroya B.Sc. útbúgving í lívfrøði, sum er tengd at landbúnaðinum, so sum vistfrøði, havlívfrøði og mýlavísindi. Harafturat er Fróðskaparsetrið partur av altjóða útbúgving í burðardyggari menning.

Avbjóðingar

1. Føroysk framleiðsla skal geva størri sjálvbjargni innan veitan av matvørum. Samanumtikið eru royndir og gransking sera týðandi fyrirtreyt fyrri at menna landbúnaðin í Føroyum, og tað vilja vit. Innfluttar verða vørur, sum eins væl kundu verið framleiddar í Føroyum. Størri føroysk framleiðsla bætir um handilsjavnan, gevur størri vinnuvirksemi og nýggj arbeiðspláss.
2. Føroyskar landbúnaðarvørur skulu mennast. Hetta er møguligt, um miðvís áherðsla verður lögð á gransking og stigvísar royndir, ið beinleiðis eru skipaðar at sjálvari framleiðsluni í Føroyum. Stigtakarar sjálvir hava neyvan nøktandi orku at fremja slíka gransking og royndir, og tí má myndugleikin virka við. Hetta verður nærri viðgjørt undir partinum um fígging.
3. Innan útbúgving er tann ítøkilig avbjóðingin, at tað eru umleið 370 festarar í Føroyum. Allir festarar skulu hava útbúgving, og tí verður tørvurin stórur at koma á landbúnaðarskeiðið, sum Búnaðarstovan fyriskipar. Royndirnar vísa, at tørvur er á einum

nýggjum flokki á hvørjum ári. Verður sagt, at hvør av teimum 370 festarunum situr við festinum í 20-25 ár, so koma 15-19 nýggir festarar á hvørjum ári. Harumframt eru nógvir røktarar, traðarfólk og ognarfólk, sum hóast ikki álagt við lóg, eru áhugað at nema sær meiri kunneika og lærdóm um landbúnað.

4. Onnur avbjóðing er, at øll framtíðar matvøruvinna skal grundast á *bæði* verkliga (praktiska) vitan og bókliga vitan. Hesi avbjóðing má landbúnaðurin eisini mæta við atgongd til tíðarhóskandi skeiðs- og útbúgvingarmøguleikar.

Møguleikar at troyta

1. Verandi yrkisskeið skulu leggjast í fasta legu, soleiðis at skeið verða hildin hvørt ár. Skeiðini verða lagað til regluliga og ment stigvíst. Undirvísingarmyndugleikin skal tryggja støðuga fígging, soleiðis at nevndu skeið verða hildin í eitt áramál upp á minst 4 ár út í eitt. Verandi skeið er sett til 240 tímar.
2. Umframt at leggja verandi skeið í fasta legu, kann skeiðið víðkast, soleiðis at tvey skeið standa næmingum í boði. Víðkaða skeiðið skal fevna um tvey skúlaár og verður grundað á samstarv við skeið í grannalondunum. Á henda hátt kunnu næmingar fáa góðskrið lærugreinar, um teir velja at fara á skúla uttanlands. Møguleikin við skiftisnæmingum verður harvið eisini opin. Ein slík tvey ára útbúgving skal leggjast til rættis í samstarvi við Fróðskaparsetur Føroya, soleiðis at til dømis lívfrøðilesandi á Fróðskaparsetrinum kunnu taka skeið á Búnaðarstovuni, sum kann góðskrivast inn í B.Sc. útbúgvingina. Í tvey ára útbúgvingini verður tímatalið til verandi lærugreinar økt. Talið av lærugreinum verður somuleiðis økt, soleiðis at tær eisini fevna um mjólkneytahald, umhvørvi, náttúruvernd og –røkt.
3. Gagnnýtsla av móguleikanum í landbúnaði er treytað av, at vit gera okkara egnu royndir og granska í okkara egnu tilfeingi, samstundis sum vit kunna okkum við vitan og royndir úti í heimi.

Ein móguleiki, ið skal troytast innan gransking, er at leggja beinleiðis áherðslu á útvald øki. Við grundarlagi í samstarvi millum royndarstøð og privatar eins og ymsar fíggingarkeldur, skal áherðsla leggjast á millum annað øki (raðfylgjan er tilvildarlig).

- Optimering av seyðahaldi og lækka áseyðatalið. Verja av haga ímóti ovbiti
- Lendisnýtsla og taðing
- Velting og stráfóðurframleiðsla til føroysk viðurskifti
- Dygd og smakkur í seyðakjøti
- Menning av hjávørum úr mjólkurframleiðslu, harundir osti og kjøti
- Grønmetis, ber- og kornframleiðsla
- Gróðurseting av trøum og runnum
- Umhvørvisvernd í breiðari høpi, so sum minking av umhvørvisdálkandi evnum

Fíggarliga, so kunnu nevndu móguleikar fíggjast við grundarlagi í fígging frá lánistovnum, møguligum grunnnum (til dømis Búnaðargrunninum) og játtan á Løgtingsins fíggarlóg. Reint skipanarlaga kann stig takast beinleiðis av vinnuni, Royndarstøðin kann fremja serstøk áherðsluátøk, og felags verkætlanir kunnu fremjast millum alment og privat.

Fígging

Gransking og royndir

Fígging til gransking og royndar kann fáast til vega við umsókn og tilsøgn úr ymsum grunnum, ið játta fígging til verkætlanir. Dømi um nakrar av hesum grunnum eru:

Granskingargrunnurin

Gransking og granskingargrunndað menning. Umsóknir á hesum økinum kappast við umsóknir frá royndum granskarum innan onnur áhugaverd øki, ið eru mannað við granskarum við hollum royndum. Tað eru tí ávís sannlíkindi fyri, at umsóknir innan landbúnaðin, har royndirnar kanska ikki eru drúgvar, hava torført at standa seg í kappingini.

Vinnuframi

Verkætlanir, sum hava eitt vinnuligt endamál. Tað vera ikki serlig atlit tikin at umsóknum í landbúnaði, tær verða viðgjørðar á jøvnum føti við verkætlanir frá øðrum vinnugreinum.

NORA

Verkætlanir á landbúnaðarøkinum kunnu stuðlast, um hetta passar við strategiina hjá NORA. Tað eru fleiri krøv tengd at stuðli frá NORA eitt nú, at talan skal vera um samstarvsverkætlan millum fleiri lond.

Norðurlenska Ráðharraráðið

Sama regla er galdandi sum fyri NORA. Verkætlanir skulu fevna um samstarv millum fleiri norðurlenssk lond.

Búnaðargrunnurin

Virkisøkið undir skipanini festikonto er víðkað, soleiðis at onnur enn bert festarar kunnu søkja um fígging, eins og at fígging kann veitast til eitt breiðari virkisøki enn áður. Orðarætt er ásett í lógini, at grunnurin kann veita festarum ella øðrum lán ella stuðul av felags festipulju til tiltøk og verkætlanir, ið stýrið metir kunnu menna vinnumøguleikarnar innan landbúnaðin.

Løgtingsins fíggarlóg

Játtan á Løgtingsins fíggarlóg, landbúnaðarstuðul (stuðulsjáttan), er henda fyri árinum 2018 og 2019. Tølini eru í 1.000 kr.

Útreiðslujáttan	2018	2019
Mjólk	7.220	7.220
Neytakjót	1.100	1.100
Seyðakjót	1.700	1.950
Stráfóður	5.080	5.080
Húsdýralógin	70	70
Avloysaraskipan	480	480
Føroysk húsdjór	300	300
Grønmetisframleiðsla	800	800
Seyðakanningar	600	600

Íalt	17.350	17.600

Nakrar av nevndu játtanum eru broyttar seinastu árinum við beinleiðis grundarlagi í politiskari raðfesting.

Stuðulin til neytakjót er hækkaður úr hálvari mió. kr. til eina góða mió. kr. Politiska endamálið er at seta ferð á størri gagnnýtslu av kálvakjoti, serstakt úr tarvkálvum.

Stuðulin til seyðakjót er hækkaður við 250-tús. kr. í 2019, tí politiskt ynski er, at stuðulin skal dekkja MVG afturberingina til seyðakjót í størri mun. Ein leyslig útrokning fyri árinum fyri 2019 vísir, at játtanin dekkar 70% av tørvinum fyri afturbering av MVG.

Stuðulin til stráfóður var hækkaður fyri nøkrum árum síðani úr umleið 1 mió. kr. um árið til 5 mió. kr. árliga. Fyrstu árinum var játtanin fíggað við játtan úr Búnaðargrunninum. Seinastu árinum er játtanin broytt til vanligu játtan á fíggjarlógini.

Játtanin til grønmætisframleiðslu er lutfalsliga nýggj. Játtanin er grundað á beinleiðis nýggja politiska raðfesting um at leggja størri áherðslu á staðbundna grønmætisframleiðslu. Játtanin verður veitt til føroyskar verkætlanir innan økið.

Stuðulin til seyðakanningar er latin beinleiðis í samband við átøk ímóti seyðasjúku og spreidding av seyðasjúku. Ridluskriði er staðfestur í ávísam økjum. Í samband við basing av sjúku og smittu er serstøk játtan latin til endamálið. Landsdjóralæknin og Búnaðarstovan umsita virksemd, ítøkiliga, í samband við hesa játtan.

Bankar og fíggingarstovnar

Føroyskir bankar og fíggingarstovnar veita lán og fígging til virksemd innan landbúnaðin. Samanborið við aðrar vinnugreinar, so er fíggingin til landbúnaðin úr vanligum bankum og fíggingarstovnum lutfalsliga lítil. Tó hava umboð fyri vinnuna kunnað um, at ávísar verkætlanir, vinnutól og rakstur, verða fíggað við vanligari bankafígging.

Búnaðargrunnurin

Stovnurin er skipaður í lóg og kunngerð og er undir málsræði hjá landsstýrismanninum.

Innleiðandi til lógina stendur: *“Stovnaður verður grunnur, nevndur Búnaðargrunnurin, við tí endamáli at veita fígging til menning av føroyskum landbúnaði og fíggja kostnaðin av at reka jarðarumsitingina. Grunnurin kann veita lán til menning av vinnumøguleikum í føroyskum landbúnaði”.*

Í stuttum kann harvið sigast, at grunnurin burturav skal fíggja virksemd og fyrisiting innan landbúnaðin.

Inntøkurnar í grunnin kunnu bítast í tvey; 1) fíggjarligar inntøkur (rentur) frá útlánum og fíggjarligum íløgum og 2) inngjöld í grunnin.

Fíggjarligu inntøkurnar sveiggja lutfalsliga nógv frá ári til ár, sum fíggjarliga støðan er í Føroyum og altjóða. Meðal inntøkan í tíðarskeiðinum 2011 til 2017 var umleið 8,5 mió. kr.

árliga. Nýtslan av inntøkuni kann býtast í trýggjar bólkar; 1) rakstur av Búnaðargrunninum, 2) fígging av at reka jarðarumsitingina (Búnaðarstovuna) og 3) avlop ella undirskot.

Inngjöldini til grunnin stava frá sølu av føstum almennum oðnum, í høvuðsheitum almennari festijørð - eisini nevnd landsjørð. Meðal inngjöldini fyri tíðarskeiðið 2011 til 2017 vóru smáar 8 mió. kr. árliga.

Inngjöldini í grunnin eru tøk til láns- og stuðulsveiting til føroyska landbúnaðin. Eru inntøkurnar størri enn láns- og stuðulsveitingin, verður størsti parturin av inngjaldinum settur í lánsbrøv, og avmarkaður partur verður settur á bók. Í eitt longri áramál hava inngjöldini verið størri enn útgjöldini, soleiðis at grunnurin hevur lutfalsliga stórt gjaldføri til útgjald, serstakt í *festikontoskipanini*. Upprunaliga byggir skipanin innan festikonto á ta reglu, at inngjöld frá festum standa tøk hjá somu festum til fíggarligt endurgjald fyri mist virði, aloftast sum mist lendi.

Fyri nøkrum árum síðani var festikontoskipanin víðkað viðvíkjandi móguleikum fyri útgjaldi, soleiðis at onnur enn uppruna festini eisini kunnu fáa stuðul. Peningur, ið er tøkur hjá øllum, verður bókaður undir heitið *felags festikonto*. 10% av helvtini av upphæddini á festikonto verður flutt á felags festikonto hvørt ár.

Høvuðstølini fyri fíggarstøðuna hjá Búnaðargrunninum árinum 2015, 2016 og 2017 eru hesi. Tølini eru í 1.000 kr.

OGN	2015	2016	2017
Útlán og eftirstøður	93.585	88.534	87.680
Onnur áogn	3.131	6.564	2.923
Lánsbrøv	179.388	182.339	205.721
Tøkur peningur	18.744	31.520	21.447
<i>Ogn íalt</i>	294.848	308.957	317.771
SKULD			
Grunnurin	101.366	101.319	104.967
Festikontur	167.811	185.592	195.036
Kolagrevsturgrunnur	17	17	17
Onnur skuld	25.654	22.029	17.751
<i>Skuld íalt</i>	294.848	308.957	317.771

Avbjóðingar

Skipaðir og góðir fíggingarmóguleikar eru ein felags avbjóðing fyri flest øll átøk, ið viðgjørð eru í hesi frágreiðing.

Í stuttum samandrætti eru nakrar av størstu avbjóðingunum hesar:

- Nýmótans mjólkarfjós skulu byggjast
- Umstøður skulu tryggjast til størri kjøtframleiðslu úr kálvum
- Framleiðslan av føroyskum grønmeti skal skipast í størri verkætlanum

- Skipaðar umstøður skulu stimbra undir nývelting og betri røkt og gagnnýtslu av verandi lendi
- Útbúgvingsmøguleikar skulu víðkast
- Virksemi innan royndir og gransking skal mennast, soleiðis at aðrar framleiðslur enn tær siðbundnu kunnu mennast

Møguleikar at troyta

Fíggingin úr Búnaðargrunninum kann bítast upp í tveir høvuðsbólkar; lánsveiting og stuðul. Grunnurin kann veita lán til menning av vinnumøguleikum í føroyska landbúnaðinum. Treytir fyri veitan av láni eru millum annað, at umsøkjari rekur ella ætlar at reka vinnuligan landbúnað, førir bókhalds- og MVG skyldur, hevur fastan bústað í Føroyum og neyðugan verkligan og ástøðiligan førleika.

Í seinru helvt av 2018 hevur samskipti verið millum Fiskimálaráðið og leiðsluna í Búnaðargrunninum um fígging, trygdir og “samfígging”. Stýrið fyri Búnaðargrunnin viðmerkir, at grunnurin innan verandi karmar fult út er førur fyri at fígga virksemið í landbúnaðinum, og við verandi stuðulsmøguleikum samstundis veruliga kann vera við til at menna vinnumøguleikarnar í landbúnaðinum. Spurningurin um, hvørt grunnurin kann fara inn í aðrar samansetingar av fígging, eitt nú váðafúsa fígging ella ábyrgdarkapitali, hevur verið viðgjørður í grunninum. Leiðslan í grunninum viðmerkir, at stuðul, sum latin verður til verkætlanir, væl kann sammetast við váðafúsa fígging, tí hesin skal í útgangsstøðinum ikki rindast grunninum aftur. Tí sær leiðslan fyri grunnin ikki nakran áleikandi tørv á lógarbroytingum innan hetta økið, sum millum annað kann geva grunninum aðrar møguleikar fyri fígging.

Orðið “samfígging” í hesum høpi merkir ein fíggingarleistur, har Búnaðargrunnurin og aðrir fíggingarstovnar fígga somu verkætlan. Leiðslan í Búnaðargrunninum viðmerkir, at møguleikin fyri at fáa stuðul til eina verkætlan ikki er tengdur at, um Búnaðargrunnurin annars fíggar restina av ætlanini. Tí stendur frítt hjá øðrum fíggingarstovnum at taka lut í verkætlanum í landbúnaðinum.

Leiðslan í Búnaðargrunninum staðfestir, at eftir at latið var upp fyri stuðulsmøguleikum av felags festipulju, er eingin forðing hjá grunninum at fígga verkætlanir, hvørki við stuðli ella fígging annars, ið fevna um umbygging av fjósum, gagnnýtslu av tarvkálvum ella verkætlanum, sum fremja fjølbroytni í vinnuni.

Umboð fyri vinnuna hava ført fram, at vinnan og Búnaðargrunnurin í felag ikki eru nóg tilvitað um møguleikan, at Búnaðargrunnurin veitir fígging, ið er at javnmeta við váðafúsa fígging, samstundis sum aðrir fíggingarstovnar kunnu veita hina fíggingina sum langfreistað lán. Møguleikin við slíkari samfígging eigur at troytast betur, soleiðis at fíggingargrundarlagið til landbúnaðin breiðkast og á tann hátt í størri mun stimbrar undir menning og nýskapen samanbórið við støðuna, har Búnaðargrunnurin einsamallur stendur fyri allari fíggingini.

Fjós

Ítøkiliga kann møguleikin innan fígging troytast innan *áherðsluøki*, so sum at byggja nýggj mjólkarfjós ella fjós til gøðing og fletting av tarvkálvum. Politiski myndugleikin, Búnaðargrunnurin og vinnan (MBM) kunnu leggja eina ætlan um, at eitt ávíst tal av fjósum

verður bygt, og at í minsta lagi ein ávís upphædd í milliönnum krönnum er oyramerkt til ætlanina sum váðafús fíggíng. Treytirnar fyri slíkari fíggíng skulu lýsast neyvt og ítökíliga, góð vegleiðíng verður tøk, soleiðis at niðurstøða av umsöknum kann gerast eftir stutta viðgerð.

Heimildin hjá Búnaðargrunninum at játta ílögum av bygningum sum stuðul er avmarkað til 50% av ílöguni. Ongar avmarkíngar eru fyri lánsveitan til bygningar. Sum áður nevnt, er tøvur á 10 fjósum til ein samlaðan ílögukostnað upp á umleið 175 mió. kr. Tørvurin á váðafúsari fíggíng, so sum stuðul úr Búnaðargrunninum, kann vera 40% samsvarandi 70 mió. kr. Talan er um ein stígvísan tørv í eini ætlan, sum fevnir um fleiri ár. Fæst váðafúsa fíggíngin til vega eftir skipaðum leisti, so skuldu útlitini verið góð at fíggja restina við vanligari lánsfíggíng úr ymsum lánistovnum. Hækking av markinum upp á 50% í stuðli kann endurskoðast.

Tørvurin á fíggíng til fjós og bygningar til kjótframleiðslu er munandi minni enn til nýmótansgerð av mjólkarfjósum, millum annað tí bygningar, ið áður hava verið nýttir til mjólkframleiðslu, kunnu gerast tøkir til tarvafjós og høli til fletting og hagreíðíng. Búnaðargrunnurin hevur víst á, at ongin forðíng er hjá grunninum at fíggja verkætlanir at gagnnýta kálvakjøtið betur.

Lendi og velting

Viðvíkjandi fíggíng til lendi og velting kann sigast, at hetta økið hevur serstaka raðfestíng innan skipanina við Búnaðargrunninum, tí stuðulin til ábøtur, velting, nýdyrking av búnaðarjørð, brunnar og køstar er ikki avmarkaður við einum prosent-tali. Hetta merkir, at ein ílögá innan hetta økið í síni heild kann fíggjast við váðafúsari fíggíng (100%) ella einari samansettari fíggíng millum lánsveiting og váðafúsa fíggíng.

Innan sama øki, *lendi og velting*, er serstøk fíggíng tøk á Løgtíngsins fíggjarlóg undir heitinum *stráfóður*. Árlíga játtanin er umleið 5 mió. kr. Stuðulin hevur hígartil verið latin sum vanligur framleiðslustuðul, har stuðul beinleiðis er latin samsvarandi tí nøgd, ið slígin er og lögð í brunn ella ballur.

Í 2017 lat ein arbeiðsbólkur tilfar úr hendi viðvíkjandi lendi og at velta burtur úr nýggjum. Bólkurin staðfesti, at tøvurin at velta burtur úr nýggjum er mettur at vera einar 500 hektarar. Leiðslan í Búnaðargrunninum hevur ásett, at kostnaðurin at velta er 10 – 15 kr. /m². Harvið kann samlaði fíggjarlígi tøvurin gerast umleið 60-70 mió. kr. Í hesum sambandi skal tó havast í huga, at gagnnýtslan av *verandi* lendi er lítil, og tí kann partur av verandi tørví mettast við betri gagnnýtslu av verandi lendi. Somuleiðis kann dagförd røkt fremjast á partar av verandi lendi (velting og nýtt “dren”/vatnleiðíng), soleiðis at tøvur á fíggíng til velting verður nakað lægri enn 60-70 mió. kr.

Á sama hátt sum innan fjósabygging kann økið “lendi og at velta burtur úr nýggjum” leggjast í serstakt *áherðsluøki*, ið fevnir um nøkur ár. Skjótast kann upp, at 70 mió. kr. av fæi í Búnaðargrunninum verða oyramerktar til áherðsluøkið; 35 mió. kr. av felags festíkonto og 35 mió. kr. av festíkonto.

Sum áður sagt, so verður stráfóðurstuðulin á Løgtíngsins fíggjarlóg nýttur sum framleiðslustuðul. Við atlíti at burðarbyggari menning, so kann gagnnýtslan av nevnda stuðli gerast betur, um partar av honum meira beinleiðis verða nýttir til menning, ið merkir velting

og nývelting. Tí kann stráfóðurstuðulin fíggja rakstrarpartin av ætlanini/áherðsluøkinum, ið er *veltingartoymið*, meðan fæið úr Búnaðargrunninum skal fíggja íløguna í røkt ella nývelting av lendum.

Fíggingin í sambandi við eina heildarætlan fyri røkt av lendi, velting og nývelting kann skipast eftir hesum leisti í eitt 5 ára tíðarskeið (tølini eru í 1.000 kr.):

Slag av fígging	Ár 1	Ár 2	Ár 3	Ár 4	Ár 5	Í alt í 5 ár.
Stráfóðurstuðul	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	20.000
Felags festikonto	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	35.000
Festikonto	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	35.000
Tøkur peningur	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	90.000

Fíggjarligu átøkini verða ikki bert framd við fóðurframleiðslu fyri eyga, men eisini í samband við framleiðslu av føroyskum matvørum í síni heild.

Royndir, gransking og útbúgving

Innan útbúgving verður víst á eitt uppskot um at skipa eina 2 ára útbúgving umframt verandi skeið upp á 240 tímar. Fíggingin til 2 ára útbúgvingina skal fáast til vega innan vanliga politiska raðfesting innan undirvísingarøkið. Mett verður ikki, at slík útbúgving verður serstakt kostnaðarmikil, tí skotið verður upp at fremja útbúgvingina í størst møguligum samstarvi við Fróðskaparsetur Føroya. Møguleikin stendur eisini opin, at næmingar leggja sína útbúgving lutvíst til rættis í samstarvi við stovnar í okkara grannalondum.

Fíggingarparturin innan økini royndir og gransking kann millum annað beinleiðis setast í samband við játtanina á Løgtingsins fíggjarlóg og virkseimið hjá Búnaðargrunninum. Samlaða játtanin til landbúnaðin á fíggjarlógini er umleið 17 mió. kr. árliga, sí skema á síðu 17.

Játtan á Løgtingsins fíggjarlóg er millum annað amboð hjá politiska myndugleikanum at røkkum settum málum. Politiski myndugleikin hevur tí ætlan um at dagføra og endurskoða tær einstøku játtanirnar, soleiðis at tryggjað verður, at hesar beinleiðis virka í samsvari við tær mál og tær niðurstøður, ið sett eru í hesi frágreiðing. Hugsað verður um málini, ið sett eru innleiðandi, eins og orðingar undir heitunum *“avbjóðingar og móguleikar at troyta”*.

Innan royndir og gransking er breitt samstarv millum stovnar og vinnu sera týðandi í mennandi granskingarumhvørvi. Tí skulu viðkomandi stovnar og myndugleikar, so sum Fiskimálaráðið, Búnaðarstovan og Búnaðargrunnurin, leita upp samstarv í granskingarumhvørvinum, millum annað við tí fyri eyga at finna fíggingarmøguleikar. Granskingarumhvørvið í hesum høpi er eisini altjóða, eitt nú innan Norðurlenska Ráðharraráðið, Útnorðurráðið og NORA.

Samandráttur

Grundarlagið undir øllum framburði og lívi í Føroyum er at virða sítt egna og at virðisøkja egið tilfeingi. Tilfeingi okkara er endurnýggjandi og skal røkjast við grundfesti í

vistfrøðiligari hugsan, endurnýtslu og burðardygd. Vinna okkara byggir á hugsjónina um staðbundna framleiðslu í dygd og virði móttvegis stóridnaði.

Sett mál og ætlanir í hesi frágreiðing skulu stimbra undir, at føroyski landbúnaðurin skal geva sítt týðandi íkast til matvørutrygd og matvørufullveldi í landi okkara.

Á lögtingi, 6. mars 2020

Björt Samuelson

Høgni Hoydal